

ВІДГУК

офіційного опонента

про дисертацію **АНТОНОВА Олексія Володимировича** на тему
**КОМУНІКАТИВНІ СТИЛІ ПЕРСОНАЖНОГО МОВЛЕННЯ:
ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ТА СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДРАМИ)** висунуту на
здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю
10.02.04 – германські мови

Майже двісті років тому, в середині ХІХ ст. Віссаріон Бєлінський писав: "...Любите ли вы театр так, как я люблю его, то есть всеми силами души вашей... Что же такое, спрашиваю вас, этот театр? . О, это истинный храм искусства, при входе в который вы мгновенно отделяетесь от земли, освобождаетесь от житейских отношений! . Вы здесь живете не своею жизнью, страдаете не своими скорбями, радуетесь не своим блаженством, трепещете не за свою опасность; здесь ваше холодное я исчезает в пламенном эфире любви..»

Читаючи ці рядки сьогодні, відчуваєш їх емоційний накал і пафос зовсім іншого гатунку порівняно із теперішнім світосприйняттям. Інші часи, інші п'єси, інший театр. П'єси сьогодні не пропонують «пламенного ефіра любви». Вони занурюють читача-глядача у суворий світ зовсім інших людських стосунків. Персонажі і любляться і сваряться по-інакшому. Як саме? Про це і вирішив поміркувати О. Антонов, повернувши предмет міркувань у академічний ракурс висвітлення і написавши дисертацію про персонажне мовлення, цей головний і чи не єдиний медіум спілкування драматурга і читача.

Драматургія є надзвичайно специфічним різновидом художньої комунікації. Вона у певному сенсі є комунікативним «напівфабрикатом», адже створена у вигляді письмового повідомлення, яке отримує істинну завершеність комунікативного продукту лише за умови його сценічного утілення. При цьому графічне вербальне повідомлення перекодується зовсім іншим – пластичним – кодом. В драматургічному тексті *реальна* адресантно-адресатна комунікація між автором і читачем неминує опосередкована *зображеною* комунікацією між персонажами.

На моє переконання, дослідження драматургічного тексту завжди є без усякого сумніву науково цінним і без усякого сумніву надзвичайно складним пошуком істини. О. Антонов поставив собі за мету виокремлення комунікативних стилів персонажів сучасної американської драми, що характеризує його розвідку як **актуальну**. Адже вона спирається на сучасні пошуки у царині лінгвістичної прагматики, дискурсології і соціолінгвістики.

Розглядаючи персонаже мовлення у двох протилежних варіантах прагматичної орієнтованості – на конфронтацію чи на кооперацію – дослідник з'ясовує кореляцію кожної із цих прагматичних настанов із такими параметрами персонажних особистостей як вік, стать, освіта, етнічна приналежність. Це свідчить про **наукову цінність** виконаної роботи і її **новизну**.

Доцільні методи дослідження і їх адекватне застосування разом із достатньою теоретичною базою дисертації (про що свідчить перелік теоретичних джерел із 344 позицій, 90 із яких іноземними мовами) забезпечують **обґрунтованість** і **достовірність** отриманих результатів, які можуть бути плідно використані в **практиці** викладання цілої низки навчальних дисциплін: «Теорії комунікації», «Теоретичної граматики англійської мови» і спецкурсів із лінгвопрагматики, лінгвокультурології і дискурсознавства.

Текст рецензованої дисертації має чітку структуру, гарно оформлений, в ньому практично відсутні друкарські похибки.

Критичну частину свого відгуку, яка є жанрово облігаторною, упереджу констатацією переважно дорадчого характеру висловлених оцінок і побажань, що передбачають наукову дискусію під час процедури захисту дисертації.

1. Почну із запитання. Першим завданням, заявленим дисертантом, є уточнення поняття *комунікативного стилю персонажів сучасної американської драми* (с.7). Звітуючи про наукову новизну виконаного дослідження, автор стверджує: уточнено поняття комунікативного стилю персонажів (с.9). Характеризуючи теоретичне значення він вважає, що саме завдяки цьому зроблено внесок у комунікативну лінгвістику, лінгвістичну прагматику та соціолінгвістику (с.9–10). Водночас на с.6 власне формулювання цього базового для роботи термінопоняття відсилає до робіт Л.Л.Славової (2012) та Л.П.Крисіна (1989). §1.1 «Поняття комунікативного стилю» і особливо с.с.21–23 містять міркування О.Антонова щодо цього феномену, і всі вони «зав'язані» на постулатах *інших* дослідників, про що свідчать численні посилання (півтора десятка на 3 сторінках викладу). Отже під час захисту доцільно точно сформулювати поняття *комунікативного стилю персонажів* і увиразнити **власний** внесок в його трактування

2. Не можу погодитись із загальною методологією О.Антонова, використаною для аналізу матеріалу. Весь масив персонажного мовлення досліджується у чотирьох площинах, кожна з яких висвітлює кореляцію соціолінгвальних і прагматичних факторів. Автор пропонує чотири **окремі** масиви даних щодо комунікативного стилю персонажів: ретельно

досліджуючи, як саме спілкуються: (1) жінки та чоловіки, (2) персонажі молодого, середнього і похилого віку, (3) освічені і неосвічені мовці і, наостанок, (4) персонажі афроамериканці. Проблема у тому, що всі вони входять до спільного масиву досліджуваних мовців. До прикладу, жінка афроамериканка молодого віку, освічена спілкується у якому комунікативному стилі? Кооперативному (бо жінка і освічена) чи конфронтативному (бо афроамериканка і молода)? Наразі виокремлені стилі, на мій погляд, є змоглядними конструкціями, які слугують похідними для вивчення цілісного феномену комунікативного стилю мовця, мовця цілісного, а не розчленованого на його різні іпостасі.

3. В роботі автор оперує терміном *лексико-стилістичні засоби комунікативного стилю* (див. завдання, новизна, § 3.1.2 і § 3.2.2). Насправді в дисертації йдеться про суто *лексичні* засоби (обсценна лексика, вульгаризми, оцінна лексика, маркери ввічливості і т.п.). Стильова (у класичному розумінні) маркованість тут присутня лише як знижено-стильова забарвленість вульгаризмів і обсценних слів. Стилістичні ж засоби (прийоми, тропи, фігури) притаманні всім рівням мовленнєвої ієрархії (від фонемно-графемного до синтаксичного), але згадуються тільки одиниці лексичного рівня і не завжди коректно (див. визначення вульгаризмів на с.99: *неправильні форми чи контекстуальне вживання побутових слів*).

4. Є зауваження до складу вибірки досліджуваного матеріалу. **По-перше**, вона безпідставно заявлена як «твори другої половини ХХ ст. – першої половини ХХІ ст.». Вибірка із 32 позицій містить 2 твори ХХ ст.: L.Hellman (1951) і R.Taylor (1995). Решта 30 позицій – п'єси, що вийшли друком 2006–2013р.р., називати цей часовий відтинок першою *половиною* ХХІ ст. навряд чи коректно, це навіть не перша чверть. А головне, вибір двох творів із дистанцією між собою у 45 років з одного боку темпоральної шкали на протигагу тридцяти творам із протилежного кінця шкали не виглядає переконливо. **По-друге**, недостатньо струнким є відбір п'єс за авторами: 25 п'єс створені 25 різними авторами (1 автор = 1 п'єса), а 7 п'єс належать 3 авторам (K.Hall –3, M.Gradly – 2, J.Lee – 2). Таким чином, робимо закид стосовно незбалансованості вибірки у хронологічному і індивідуально-авторському вимірах.

Висловлені зауваження передбачають можливість дисертанта обстоювати свої позиції і наводити свої аргументи. Коментарі не затьмарюють загальної позитивної оцінки рецензованої праці.

Дисертаційна робота О.Антонова є самостійним завершеним оригінальним дослідженням наукової проблеми важливої для сучасної германістики. Заявлена тема розкрита повною мірою. Поставлені завдання виконані. Публікації і автореферат адекватно відбивають основні положення і висновки дисертації

«Комунікативні стилі персонажного мовлення: лінгвопрагматичний та соціолінгвістичний аспекти (на матеріалі сучасної американської драми)».

Новизна, теоретичне й практичне значення рецензованого дисертаційного дослідження дозволяють стверджувати, що воно відповідає шифру спеціальності 10.02.04 – германські мови, а також вимогам ДАК України, що висуваються до кваліфікаційних робіт такого рівня ("Порядок присудження наукових ступенів», затверджений постановою Кабінету Міністрів України 24 липня 2013р. № 567). Беручи до уваги все вищезазначене, вважаю, що **Олексій Володимирович Антонов** цілком заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02. 04 – германські мови.

Доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри лексикології і стилістики
англійської мови Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова

I.M.Колєгаєва

Місце громад.	<i>Т.М.Колєгаєва</i>
посада	<i>зав. кафедрою</i>
ЗАВІРЯЮ:	
професор	імені І. І. Мечникова
	<i>Запорожченко О. В.</i>